

**„Kolos na glinianych nogach” –
kryzys i upadek
Cesarstwa Rzymskiego**

Piotr Płonka

Scenariusz lekcji
Poradnik metodyczny do programu nauczania historii
dla III etapu edukacyjnego
(liceum ogólnokształcącego i technikum)

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Marcin Pełka
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

Tytuł zajęć:

„Kolos na glinianych nogach” – kryzys i upadek Cesarstwa Rzymskiego

Klasa, czas trwania zajęć:

I (zakres podstawowy), 45 minut

Cele ogólne:

- wyjaśnienie wewnętrznych i zewnętrznych przyczyn upadku państwa rzymskiego.

Cele operacyjne**Uczeń:**

- wymienia przyczyny upadku państwa rzymskiego: polityczne, gospodarcze, militarne i społeczne;
- wyjaśnia, jakie czynniki zewnętrzne i wewnętrzne przyczyniły się do upadku państwa rzymskiego;
- wskazuje na mapie granice Cesarstwa Rzymskiego, granicę jego podziału w 395 r., kierunki wędrówki ludów barbarzyńskich.

Odniesienie do podstawy programowej:

IV. 5

Metody, techniki, formy pracy:

- odwrócona lekcja,
- rybi szkielet,
- dyskusja.

Środki dydaktyczne:

- materiały online,
- karty pracy (rybi szkielet, mapa konturowa),
- kartki z hasłami.

OPIS PRZEBIEGU ZAJĘĆ**Część wstępna**

- Czynności organizacyjne.
- Nauczyciel nawiązuje do zadania domowego, którego wykonanie zlecił uczniom po ostatniej lekcji – poznanie przyczyn upadku państwa rzymskiego poprzez zaznajomienie się z materiałami:
 - tematem *Kryzys i upadek cesarstwa rzymskiego* ze strony internetowej zpe.gov.pl (dostęp: 9.09.2022);
 - filmem *Upadek Cesarstwa Rzymskiego* ze strony internetowej khanacademy.org (dostęp: 9.09.2022).
- Nauczyciel przedstawia uczniom cele lekcji oraz informuje o przebiegu zajęć.

Część właściwa

- Nauczyciel rozdaje każdemu uczniowi zestaw zadań, na który składa się: kserokopia z modelem rybiego szkieletu (na głowie napis: „przyczyny upadku cesarstwa”,

a na dużych ościach: „przyczyny polityczne”, „przyczyny gospodarcze”, „przyczyny militarne”, „przyczyny społeczne”) oraz kserokopia mapy konturowej *Starożytny Rzym w IV–V w.* wraz z zestawem poleceń do wykonania. Nauczyciel objaśnia uczniom, co mają wykonać i określa czas ich pracy na 15 minut.

- W trakcie samodzielnej pracy uczniów nauczyciel odpowiada na pojawiające się w trakcie pytania oraz wspiera uczniów, którzy mają problemy z wykonaniem zadania. Nauczyciel sprawdza także poprawność wykonania zadań uczniów, którzy skończyli przed czasem.
- Po upływie wskazanego czasu nauczyciel prosi uczniów o opuszczenie ławek i ustawienie się w jednym miejscu. Nauczyciel w tym samym czasie nakleja po przeciwnych stronach klasy kartki z hasłami: „Cesarstwo zachodniorzymskie upadło w wyniku problemów wewnętrznych”; „Cesarstwo zachodniorzymskie upadło w wyniku czynników zewnętrznych”; „Zarówno problemy wewnętrzne, jak i czynniki zewnętrzne miały wpływ na upadek cesarstwa zachodniorzymskiego”. Nauczyciel prosi uczniów, aby ustawili się w pobliżu kartki z hasłem, z którym się najbardziej zgadzają.
- Po ustawieniu się uczniów przy wybranych kartkach nauczyciel prosi chętnych z każdej grupy, aby wytłumaczyli, dlaczego dokonali określonego wyboru. Po wypowiedziach uczniów nauczyciel pyta, czy ktoś chciałby się odnieść do argumentów przedstawionych przez koleżanki i kolegów. Po tej dyskusji nauczyciel pyta, czy ktoś chciałby zmienić swoje zdanie i zmienić grupę.

Część podsumowująca

- Nauczyciel dokonuje podsumowania dyskusji uczniów i zwraca uwagę, że nawet wśród historyków nie ma jedności co do przyczyn upadku państwa rzymskiego.
- Podsumowanie zajęć. Ocena aktywności uczniów.

Komentarz metodyczny

- Lekcja realizowana jest za pomocą metody „odwróconej lekcji” – uczniowie samodzielnie poznają materiał merytoryczny, a na lekcji pod opieką nauczyciela wykonują zadania sprawdzające stopień opanowania materiału oraz rozumienie i wykorzystywanie w praktyce poznanych wiadomości.
- Szablon rybiego szkieletu można wykonać samodzielnie lub za pomocą różnych narzędzi internetowych (np. Canva).
- W trakcie lekcji kształtowane są: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, kompetencje matematyczne oraz kompetencje w zakresie nauk przyrodniczych, technologii i inżynierii, kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się.
- Nauczyciel dostosowuje metody pracy do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi np. poprzez:
 - przygotowanie instrukcji do zadań na lekcji w formie pisemnej;
 - przygotowanie dodatkowych zadań dla uczniów szczególnie uzdolnionych;
 - motywowanie do aktywności.
- Nauczyciel podczas lekcji powinien formułować jasne i krótkie polecenia oraz pytania o prostej konstrukcji, a także kilkakrotnie je powtarzać i udzielać dodatkowych wyjaśnień. Nauczyciel powinien ocenić, czy polecenia kierowane do całej klasy są właściwie rozumiane przez uczniów z różnymi deficytami.

- W przypadku realizacji tematu w okresie zdalnego nauczania nauczyciel może zastąpić karty pracy zadaniami online – wtedy na lekcji udostępni uczniom linki do nich, a ćwiczenie związane z dyskusją może zostać zastąpione dyskusją w wirtualnych pokojach tematycznych (taka opcja występuje na różnych platformach edukacyjnych, takich jak np. Zoom czy Microsoft Teams). Na koniec może zostać przeprowadzone wirtualne głosowanie.

Piotr Płonka – nauczyciel mianowany, egzaminator maturalny, absolwent historii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Obecnie inspektor ds. nadzoru nad działalnością szkół i placówek oświatowych w Urzędzie Miasta w Rudzie Śląskiej. Wcześniej nauczyciel historii, wiedzy o społeczeństwie, języka polskiego, wiedzy o kulturze, filozofii, etyki oraz edukacji dla bezpieczeństwa na różnych etapach edukacyjnych w szkołach w Chorzowie. Autor „Poradnika praw dziecka” (2014), artykułów naukowych „Górny Śląsk wyidealizowany. Grupa Janowska i jej rozumienie świata” (2014), „Spędzanie czasu wolnego przez mieszkańców województwa śląskiego w latach 1926–1929 w świetle ogłoszeń prasowych” (2014), „Obraz Górnoślązaków w dwudziestoleciu międzywojennym w świetle wspomnień i publicystyki” (2015) a także artykułów metodycznych dla nauczycieli „Program „Solidarna Szkoła” – przykład dobrej praktyki” (2016), „Scenariusz zajęć dodatkowych z historii w gimnazjum „XVI – wieczny król na Facebooku? Lubię to!” (2019).